

لځ چا وچند کيډو ب نام بوونی مرځف لځ سيستمی کا پیتا یزمد ا ... ئاساس

لځ ئستادا سیستمی سرمایہ داریی بائی بسمر جیهاندا کشاو، کجخت لسمر ئابووری و بازارای بناو ئازاد دکاتوو. لځ ئنجامی ئم سیستمدا ک لځ بږژوو ندی کمم یکی بچووکدای، بځا بږای تی چینی بږژوازیی، جیهان و مرځفای تی تووشی قیران و کولکاری زیاتر دځ بځوو ئممش بځ بدست هځنای قازانجی زیاتر. بځ ئوای بځ باشی لځ نځشیی کانی سیستمی کا پیتالیزم تځ بځین دځ بځ بځیندو لای "کا مارکس" وک بلیمترین و حکیمترین کس، بځ ئوای چارسمر و نځشیی کانی کا پیتالیزمان بځ دیاری بکات و بږو ئاینده یکی باشتر بچین.

مارکس (۱۸۱۸ - ۱۸۸۳) لځ شاری ترییری ئمانیا لځ دایک بوو. مارکس هر زوو پځیو ندی بځ پارتی کمم نیزم وو دکات، کځ گروپکی بځ شنبیران بوون. ئمانجیان نځشتنی چینای تی و مځکای تی تایب ت بوو. مارکس خاونی چندان کتب و وتار، لسمر کشای ئابووری و سیستمی سرمایہ داری دځوا، هر چځند لسمردمی خیدا ناو بانگکی وای نځبوو، بځام لځ ستمی بیستمداد بځت مځشخی زږبی ششکان. مارکس کشکانی مرځف دځگځیندو بځ لای نی ئابووری کځ استوخ کاریگری بسمر ژیانی مرځفو هځی. هر ووها بځلای ئوو چا وچند کی و زیاده خیری هځزی بزوانیری مځووی مرځفای تی بوو، ئممش وادکات مرځف لځ جوهری مرځی خی بکوت و وک نامرځف دږ بکوت.

ئارزوی زځد خیری و چا وچند کی ئیدی تځن لځ لای سرمایہ دار و چینی بږژوا قځتیسن ماو، بځکو سیستم ئم ی هځناو تځو ناو چینی کرکار و پږلیتاریاو، لځ جیهانی نام بووی سرمایہ دارییدا کرکارانیش پځلک شکراون بځ ئو گځپانای سرمایہ دارکان بځ زځد خیری و چا وچند کی دایانه ناو، ئیدی کرکار کځیل بځ لځ بږامبږ سرمایہ دا (پار - خوای سرمایہ داریی). مارکس پځیوای مرځف بځ پږستنی پار وک سږویری کی بځ دسته سات، وک هځزکی ووخندږ دږرکوت، کځ دتوان تځکای بځها و پځیو نځیدکان دژی خی هځگځیندو. به جږرک پار دتوان باش بځ خراپ، خراپ بځ باش و کځیل بځ سږویری و سږویری بځ

کټیلايټی، څښځو ویستی به نه فرات و نه فرات به څښځو ویستی، هڅیاری به نه زانی و نه زانی به هڅیاری... هتد بگټت و هڅیگټت و، ئم سیحری بهای پار یه له سیستمی کاپیتالیزمد.

کاتک پار بهای به هڅو موو شته کان داد نه، بهای کیتیر نام نه مرځ بهر و نام یی له څی و بهر هم به نانیس دهت، ئم واده کات مرځ نام بهت بهو جیهانه و کاری تهیدای. مارکس نام بوونی مرځ دابهش دکات بهر چوار جر له نام بوون: یکه م: نام بوونی مرځ له بهر هم می کاری څی. دوو م: نام بوون له پر سهی بهر هم هنان. سهی م: نام بوونی مرځ له سروشتی که م یی تی څی. چوار م: نام بوونی مرځ له هاوکار و هاو پیشکانی څی. مارکس پهیوا بوو کاپیتالیزم مرځ تووشی نه و نام بوون دکات.

۱_ نام بوونی مرځ له بهر هم می کاری څی: بهای وای مارکس دهتواند تر ئیشکردن یکه که بهت له سرچاو گورکانی ئاسوودیمان، بهام ده به کار که رکان څیان له و ئیش ده بد زنه و که دهیکنه، به وات یی کیتیر څیان له ناو بهر هم مکانی څی اندا بد زنه و، به ح زنه و کارکانیان بکن. کرکار له سهرمایه داریی به پیشزایی بوودا له بهر هم مکانی څی نام دهت، بهر هم می نه و هی نه و نیی، بهکو له لاین به گانه کان وک خاونهی تایبه تی نه وان سوودیان له و رد گیرت. جگ له م ده کار توشی نه و ده بهت و، که هر چی زیاتر بهر هم به نهت بهای قازانجه کی که متر ده بهت و. هر وها تاو کو کا به بهر زانتر بهر هم به نهت څی وک کا یی که هر زانتر دهت. هر وها کر په کی که م و رد گرت به به راود به و قازانجهی له بهر هم مکی دهت.

۲_ نام بوون له پر سهی بهر هم مه نانه: کاپیتالیزم وا له مرځ دکات ه میشه شته ژاو بهت و وابستهی دکات به کار و ده څکی ناچار کراو، چونکه له سیستم ده کار وک ه کار کی نه و ه کار کانیدیکه بهر هم مه نانه حسابیان له گټ دهت، له کاپیتالیزم هر کاتک کر کی کرکار بهر ز بوو و، له سر کار کی دووری ده خرت و، یان نه گرتواندرا به ته کنه لژیا و بهت شوونی په ده کرته و. هر وک مارکس دهت: ”کرکار ته نیا له ده ووی کار هت به څی دکات، هر وها له ناو کاریشدا هت به ده ووی څی دکات.“ وات مرځ هر چه ندی زیاتر کار بکات زیاتر تووشی نام بوون دهت و که متر وک مرځ ده ده که و، دوو ده که و له ژیان نیاسایی و نه و چتهی په ویسته له ژیانیدا وریبگرت.

۳_ نام بوونی مرقف ل سروشتی ک م ای تیی خ ی: ل دیدی مارکس مرقف وک بوون و رکی سروتیی و همیش ل گ ش دای. مرقف وک ئافر ندر ل جیهاندا د رد ک و ت، بوونی خ ی د س لم ن ت ه ر وک مارکس د ت: "گشت م ژووی جیهان ب جگ ل ب ره می مرقف ل گ گ ی کاری خ ی و، شت کیتیر نیی." وات مرقف ئافر ندر ی ک م شت ک ل س روست و کولتووری مریی ب ره میه ناون. ل ک م گ گ ی س رمایه داریدا کر کار ل بوونی است قین ی خ ی نام د کات. ب دید مارکسیی ک ی و مرقف ب پ چ و ان ی گیان و ران و، ک ت نها ب پ داویستیی کانیاں کارد ک ن، مرقف ب س رج م مرقف ای تی کارد کات و زانست و کولتوور ب س رج م جیهان ب ره میه ن ت. ب م ام سیست می س رمایه داریی ک ششی مرقف ل ب ره میه نان ب س رج م مرقف ای تی، ت نها ل ازیکردنی پ داویستیی ج ست یی ک سیی تایب تیی کان کورت د کات و.

۴_ نام بوونی مرقف ل هاوکار و هاو پیش کانی خ ی: س رمایه دار کان ل سیست می کاپیتالیزمدا همیش کر پی کی ک م د د ن ب کر کار کان، ل س ر ه زی هزر و بازوی ئ وان س رمایه ی کی ز ک د ک ن و، ئ وان د و م ندر و د و م ندر د بن، ل کات کدا کر کار کان ه ژارتر و ه ژارتر د بن. ل ئاکامدا کر کار کان ل م سیست م تووشی ل خ نام بوون د بن، ب ه ی ئ و ک ب ک یی ل کار ب یان دروست د ب ت ب ب د ست ه نانی س رمایه ی زیاتر، ئ م ش نام بوونی مرقف ل مرقف د ن ت کای و. وات مرقف یان کر کار ل گ گ هاو پیش ک ی ل ئ نجامی ک ب کدا ل ن وانیاں تووشی نام بوون ل سروشتی زاتی مرقف د بن.

مرقف ب ه ی پا ندر غ ریزی کانی ب ب د ست ه نانی س رمایه ی زیاتر و دانانی کاتی زیاتر ب کارکردن و خ دوورخستن و ل و ئ رگان س ر کیانی ک پ ویست ل ژیا ن کی ئاساییدا ه ب ت، ب ر و نام یی و نا ئاسوود یی د چ ت، تاو کو زیاتر خ ی ل ناو کار و ب د ست ه نانی س رمایه ی زیاتر قو بکات و زیاتر ل خ ی و مرقف کانی د وروب ری نام د ب ت. کاپیتالیزمیش ه کاری س ر کیی ب ه شتن و ی ئ و د خ ی مرقف، ب م ش مرقف ه میش ل ش ژان و نام بووندا د م ن ت و.

ئاس س

قاسم سیدی (ہوورین) ... عبد اللہ احمد

زمم نهکه هدد ورم...!
 بسر دار، دیوار
 بم خرابا تا دا هدد زنم!
 یادگاریه کانی مندا ایم دد گددم!
 و د بم،
 هیچیا نم بد ناد زرند و!
 چدند غمگینم "لر"
 یکه کیان سر ل و ت نیایی و اکه اکی خ یا م نادن!
 ن ت، نه نیشتمان، نه ئار زوو د ریند کانم!
 ه ناوم پی تی له دد رد ساری زمم نهکی د رین و دا وخواو، و ران
 و ران!
 بد جـ ماوم له ئاو ند یکه وردوخاش بوو،
 له ئست ر ی ه و ریوو،
 له بد نگی ئوار ی که نه هـا توو
 هشتا چاو و ی خ ر ئاوا بوونک دد کم!
 ئو من بووم دد گریام!
 ئو من بووم هاوارم دد کرد!
 لـ بدردم دد رگا ی که ژنگاوی که پیت بد پیت و وش گد ل کی سیر
 سیرم لـ سر دد نوسیند و!
 ئمئـ ستا ئم پیت و وشانه بد ی که و نووساون...
 که له دانیشگا و پیمانگان دد خو نرند و،
 و لـ بـ یان لـ کنادر ت و!
 بـ نی ژنگی دد رگا که و ه و رینی منیان ل دت...!
 که سیری ئر دد کین، هـ مووی گد او.
 که نه کان پـ بوون لـ ت وژمی باو بـ ران...!
 پـن له هـ ناس ی بـن سارد
 پـن لـ بـ نی با نندی مردوو...
 که نه کانی ئر
 زمم نهکه خـ ریان لـ ئاوا بووه

هزاران ساله تاریکی با بیان بسردا د کشت...
ئیترا کستان ک ک نکانی ئم نیستیمان ل باوش گرتووہ!

تہ ماشاکہ ئی دست!
 بے سار خہ را با تہ کی کدا
 گشت بے دہ نمان بے تہ
 بیا با نہ کمان لہ خہ م،
 لہ بے ککسی،
 لہ نہ داری و نہ نجات ییدا دروست کردوہ...!
 ئی دست،

ئەي ئاھبابى من؟
تە نازنى ئازچەندىرىندارم؟
ھەموو ئاوازكانى مردنم لى بىر كىر دووھ،
وېكىگە ئايدىكە پايزان وىرىنى خى لى ياد...!
چەندىن جار كەتتوم تە بىر شاۋى مردن و
چەندىن جار خوتەنم بىنىو.

لڙيل لولائي تفنگ و زرمه و هٽي قنداغه تفنگگاني نئي و چاو
هنگووينيي لووت درٿاندا خون دٿا،
د مبيني خون لاسروگو لاکي ئو کيڙ شخانه دتکا
که بيششافي خيان سوڻدان دځوارد:
هرگيز ماچ له لويان نه کراوه،
لمسي خشويستي نه ٿاوه ته نه وسينديا نه وه،
گوښيان له ئاوازي پياو شله يک قاچکان نه گرتوو!
قت به تهنور و فانيلايکي قو کورتو نه سوانه تنو بسر
سررشقامه پيس و پرخشگاني نم شاردا،
به نه بد نه گرياون،
تنها خنديه کي سوز له لويان دتک!
دپرسم به دب وايت؟

بہ دہ بہ خون و فرمہ سک تہ ککہ بہ و یژدان، سہ زمان بہ ت؟
 بہ دہ بہ غم و پہ ژار تہ ککہ بہ ہہ ناسہ و ژیا نمان بہ ت؟
 تہ ئی جوانترین کچی نہ و ئم تاریکستانہ،
 لہ شہ و کی و ہا پہ شہ با و تہ فناویدا لہ من ہہ ہا تی؟
 ئمہ دہ ما نویست

بہار وونا کی تاریکی ٹومہ دوار بکھین۔
 بہار نوو کی پہنووسہ کی شکاو حقیقت و عشق بنوسینہ و۔
 دہار ما نوپست مانگ و خہار لہار کی باردا ہار بگرین

بچ تر کی م ر و ل ژ ر باران کی بل لزم دا س م ای
 س فیان بکین
 خ ش ویستی پ خ ش بکین،
 بل ام ئ فسووس ئمه ک وتینه بر ر ش بـ،
 من ل ژور کی تاریک گ ش گیر
 ت ش ل بر خ ره تاوی مانگی ت موزدا
 چا و ی گ ا ن و ی کی ب سنور بووی،
 ئ م استاکه سنوری ئمه ت لب ند کی ب شومار ل د ک،
 ب شومار ل تا ی، ئازار و نا ی جودایـ.
 من ببینه!
 ئ ستاش ب نی عشقم ل د تکت،
 من پاشماوی ج نگ کی خو ناویم!
 خو ناویتر له ج رگ و ه ناو کی ب ن شت ر تیخکراو!
 خو ناویتر له ماسییک که ب د می ن ور س کی ب حم و خ ی
 ا د پ س ک ن ت،
 خو ناویترم له کراسی ژن کی کوژراو
 که ماچ ک ق رزداری مندا ک ی ناو سکی خ ی بوو!
 ئیدی ئ م ق رز ب هیچ فریشت و ئ هریم ن ک نادر ت و!
 من ئ و د پ ه خو ن نا بووم که ه و ریم
 ل ج ست ی ه ر ژن کی کوژراوی
 ن و ئ م نیشتمانه چ کن و تاریک و بره،
 ئ ی بر ر نیشتمان؟
 ئ ی چ کترین کراسی خو ناوی؟
 ئ ی ه ناسه ساردترین پیاوی ن و ئ م ج نگ ه؟
 ئ ی خراپتر ل خ م و پیستر ل ت؟
 من ک م و ت ک کیت و ئ و ک یـ؟
 نیشتمان چی و و خاکی چی؟
 ئ م ه موو نابوتگ راییه چیه و چن و ک ع ق ی کی زنجیر ب ستراون
 ب ی کتر و؟
 ئیدی ل ئاسمان کی دیک و
 د و انمه خ ر ه ا تن و ئاوا بوون!
 ل ره ئاسمان کی ش ب س ر
 نیشتمان کی ت پ و ت زاویدا د و ان ت!
 ه زی ئ و م نیه با نند کان
 ب گ ن م و ئاسمانی ئ م ج نگ ه!
 ه زی ئ و م ن ماو تریف ی مانگ و
 ئ س تر و گ لاو ژر کی چا و ش

بگم... نم و ب ئاسمانی نیشتمان،
 لاش و کی و ها در ژ و خامش دا...!
 ز م ن که خرم ن دیو و!
 ئستاش ل بیری ئا و ابو نیدام!
 د زانی!
 ل و سا و د گرانم که نیشتمان
 ل گش ی کی ت نیایی خویدا منی گلاند؛
 ئ و سا ه و و ریم!
 ئ و سا زانی ع شق ب ر کی گرتیم!
 ئ و سا نا ئوم د بووم
 ب چ شنك که نا ئوم دی ب ته ع شی ئم نا و چ یه!
 ئیتر ئم و چ ی پ ژار ی کین
 که هشتا ل با و ش ن گیراو...!

21/7/2019

لای من
گرد بوون و ای ملی نی تی ی و . .
لای تی
م نعی تی ح ولی من . .

لای تہ ،
سہرقاہی ئہژمارکردنی من لہ لیستی تہہرہر
لای من ،
سہرقاہی ہہزلہہنان لہ یادگاریی تہ ..

لای من :
تہ ئازاد ..
لای تہ :
من زیندان ..
/نہوزاد بہندی /